

Pest, december 30-án 1855.

Az aggteleki barlang.

Még fent volt a nap, midőn Aggtelekre értünk, s így még korán az üregbe menni; addig is a falu melletti tóban fürödtünk meg. Alkonyatkor, egy-két pohár szőlővitzől (mi az? talán bor? Szerk.) lelkesülten két vezető után elindultunk.

Magas meredek sziklák ránczai közé rejtve van egy lyuk, igénytelen külseje nem is gyanítatja, a pompás nagyszerűséget, melyet gyomra rejt, s melyet leírni próbálok. Mindjárt a bejárásnál van a *kémény* s a *barlang pítvara*, jobbra a *csontház*, *Mojzes oltára* és a *rókalyuk*; melly utóbbi egy különvált ágat képez; innet visszatérve, a *nagy* és *kis templomba* jutottunk; balra vezet a *büdöstői ág*, s abban *Palmira omladéka*i hevernek, ösmeretesebb neven a *paradicsom*; innet visszatérve van a *kis terem*, és a *virágos kert*; ez, mondhatni mesterkéztől rendezett ágyakból áll; az állítás, hogy benne virágalaku cseppkövek vannak, alaptalan, csak a szegélyzetek látha-

tók mint 2—3 ujnyi redős csipkék.

Balirányban kezdődő félkörben a Nádor és Revitzky oszlopai emelkednek, az elsőnek diák felirata részint be van csepegve, részint befüstölve, következőleg olvashatlan; a másodikba vésett mondat következő:

UDVöz Légy
Drága s Ió
KIRályVnk Iobla
[ReVIanyel
Gróf ReVICzky
hazánk tsILLaga
S Disze.
A római számokat tevő
betűket összeadva, kijön
E az illető évszám
DDDCILLVVVVVVVVVVIII. 1831.

A *nagy terem*, tágas térség; padlása egy rézsutosan fekvő kő lemez. A hang e helyen legerősebb, a kisütött fegyver ágyuként bömböl végig, s a fuvolaolvadó hangjait rezegve viszozzák sajátságos alakú szobrok, mik redős ripacsos koloncaikkal, hasonlitanak fűrtös bundákba burkolt cigányokhoz. — A viszhang, mint sötét szellem, harsányan dörög füleinkbe szakadozott kurjantásokat, mig nem lassan elhaló hangot hagyva nyomán, odább-odább zeng; szent

borzadálylál néz az ember körül, szorult kebléből alig mer egy szót sajtolni barátjaihoz; s mégis önkénytelenül ismétli, az idéző kiáltásokat, s a nyugalmából felzaklatott éji szellem, hirtelen háta megett ordítva, ismét messzebb tűnik, — mesés távolban szárnya suhogását véli az ember hallani, pedig denevér sívít feje felett cikázva. — — —

Több kanyarulatán áthaladva, *Mória* hegyét látjuk, keskenyebb nyíláson a *zsidó-templomot*, s visszafordulva jobbra a *Parnassust*; hova *Mória* hegyéről egyenesen is juthatni. Tovább tündöklök a *gyémánt-kő*. Ez egy szirtfokot képző, egyetlen kötömeg, apró jegeczei szövénkénténél kristálymódon fénylenek. Következik a *szalonnás-bolt*; ez a régen ismert ág vége. Apróbb nevezetességei között van az *óriási kolbász*, csak az a baja, hogy kemény; Debreczenben jobban tudják készíteni, a *bornyu*; ezt a három valamit nekünk magyaroknak készítette természetanyánk, s hogy a *muszka*- és *kozákról* se feledkezzék meg, adott nekik egy *pálinkás üstöt*.

A *szultán háreme* (csak hogy üres); e tájon van egy oszlop, valamikor a földet a boltozattal kötötte össze, valószínűleg földingás következtében középen ketté repedt, s alsó része, majdnem két lábnyival mozdult odább, néhány lépésnyire hasonló irányban szinte illy kettétört oszlop van; különös azonban, hogy a többi mind sértetlenül maradt.

Egy nyulánk obeliszket mutatott vezetők, tetejében egy szabálytalan tekével, s ezen ismét egy kisebb tojásforma van szurva. — „A barlang fejedelme!” hangzott. Egy alacsony terjedelmes helyen ő felségét pillantottuk meg, ünnepi csend és setétségbe burkolva.

A *szalonnás boltból* visszatér az ember a *Parnassusig*; hol az ut ketté válva, kezdődik az 1825-ben felfedezett új ág; az ut ezentul folyvást mélyed, borzasztó mélységben tompa morajjal zug egy patak, neve a *vesetőviz*.

Következik a *galambház vizomlása*, balra a *Hóreb hegy* s az *ezer ránczu magyar szoknya*.

A *nagy üreg*. Alig képzelhetni az óriási sziklákat, mellyek merész ívezettel ölelik az ürt, mellynek tetejét csak görögtüznél láthattuk, s mellyek alatt az ember olly csepp, olly parányi! — Innen egy sikátorra vezet az ut, neve *jeges sík*, s jobbra kanyarodva a *murányi vár*.

Össze vissza hányt, egymásra halmazott kőszirtket mászva a *vaskapu* van előttünk, mellyen csak kézzel lábbal kapaszkodva bujhattunk át; e helyre megemlékezem csak azért is, mert egy ugrásnál úgy összeökleledtem egy kőcsappal, hogy nyolcz nap mulva is kék szarvat hordoztam homlokomon. (Az pedig gonosz jel.)

Szegletét képező üreg végén van a *tó*, eddig csak térdig s bokáig jártunk a vízben, itt hasig süllyedtünk. — „Az *örvény!*“ kiáltott vezetők, s midőn tovább szándékoztam menni — „Őt öllyi vízbe akar az ur!” ismétlé.

„Messzire viszen-e még a barlang?” kérdém.

„Még csak felében vagyunk.”

Mi igen korán rándultunk ki, s a patak, melly őszkor bokán felül sehol sem ér, a tavaszi nedves időben annyira dagadt, hogy az *örvény*nél, „ne tovább”-ot mond. Elégé fáj, hogy beljebb nem mehettünk, mert ezután minden kőszobor vakító fehér, s nincs befüstölve a kevés látogatók szövénkéntfűstjétől; — s én e kevesek közt nem lehetek! Kifelé mentünkben a paradicsomot látogattuk meg, no hiszen ha mindenféle paradicsomba olly csuszva mászva kéne menni, sok gavallérnak mulna el a kedve a tiltott gyümölcsbe harapni. Itt jó ideig mulattunk, egyik vezetők titkon felment a partra, s elkezdte irtózatosságon orgonálni; az orgona, mellyen a virtuoz játszott egy egész dombtetőt foglalt el, állott pedig a mesterség abban: hogy egy kővel az egymás mellett álló mindig vékonyabb s alacsonyabb oszlopokat jól megdöngette, s a zene felért sok fővárosi zongoraversennyel, melly most már minden ház ablakán özőlök kifelé, s mellynek hallatára a krumpli is kholerát kap, nem csak jóra való ember; pedig kár nem kimélni egymást illy kritikus időben. — Innét a *denevérbárlangba* mentünk; a *visítás*, *sziszegés*, már messziről ütött fülcinkbe s szaglós műszereinket nem épen kellemes illat csiklandozta; a padláról nyájastól fügtek a nem

nyájas angyalkák; s néhány feldobott kővel sikerült egykettőt leimádkozni közülök; fáklyafény és füsttől izgatva sürűbben repkedtek körül, lassanként több farka tűnt el a boltozatról; végre vezetők azt mondta, hogy „ideje volna már indulni, mert ha egészen felzaklatjuk őket, majd ki sem mehetünk,” s kevés hija volt, hogy jövendőlése rajtunk nem teljesedett. A barlang szájához érve látjuk a denevér-sokaságot ki és beömleni, ezen szorult helyzetünkben egyikünk neki rugaszkodott s fáklyáját feje felett forgatva futott ki, ökeméknék nem tetszett ezen illumináció, s illy módon sértetlenül jutottunk ki.

Rajzát akartam adni a Baradlának, s most látom, hogy a mit irtam, nem egyéb pusztá nevek soránál, de többet kívánni alig lehet, a barlangot látni kell, leírni azt nem lehet, minden lépten másképp csoportosulnak az oszlopok s más oldalról tekintve változik gnóm alakjuk.

Mig gyermek valék, kedvelt panorámám a felhőtömeg volt; a kavargó párák, sárkányból angyalt, sziklás meredekéből, s mogorva várakból sik tengert s bájos ligetet, undorító torzképekből lenge bohóczot varázsoltak tüzelt agyam elé, s ime mindezt megmerevedve páratlan nagyszerűségben láthatom.

Azt mondják, hogy a ki imádkozni nem tud, menjen a viharzaklatta tengerre, — nem, magyar! oda nem szükség menned, honodban épített templomot a természet, mellyben imádni tanuld komoly főségében azt, a ki éltet s táplál.

S most Isten hozzád Aggtelek! bármely országba vet a sors, csendes hulló könnyeidet nem felejttem el soha, s ha idegen nemzet fia kérkedve számlálja elő hona ritkaságait, rád gondolok, s büszkén mondhatom: „atyafi, még nem láttad a gömöri Baradlát?”

Jegyzet. A ki bőven s kimerítőleg akar olvasni a Baradláról, Vass Imre ur könyvére utasítom, kapható Miskolczon *Heilprin* könyvtáros urnál; Egerben a kiadó nejeél.

Ruday Manó.

Egészségi szabályok.

KUBINYI ÁGOSTON által kitűzött pályamunka.

Szeberényi Lajos realiskolai tanár által megsejtve B.-Csabán **)

Egészségi szabályok.

Gyermek, el ne feledd áldni Istenedet,
Ki egészségesnek alkotta testedet;
De hogy e jótétet méltán megháláljad;
Iparkodjál, hogy azt önként ne rongáljad.
S hogy egészségedet bizton őrizhessed,
Eme szabályokat tanuld és kövesseled:

I. Levegő.

A ki egészségét igazán szereti,
Az lakó szobáját gyakran szellőzteti;
Mert a lehellés s a testnek párolgása
Miatt következik a légnék romlása.
S ha azt a szobában meghagyod rekedni,
Fej- s gyomor-bajokban sokat fogsz szevedni.

*) Az új ág rajzát is szivesen veszszük.

**) Ez azon pályamű, melly nsgos Kubinyi Ágoston ur által kitűzött egészségi szabályokat tartalmazó népszerű versetere beküldött 34 mű közül müértő bírálók által jutalomra legérdemesebbnek találtatott. A jutalomküző nagyérdemű hazafi szivességéből van szerencsénk lapjainkban közrebocsátani e művet s egyttal szives részvétért az irodalom és a közjótét előmozdításában őszinte köszönetünket kinyilatkoztatni.

Szerk.

Télen, nyáron tehát nyisd ki az ablakot,
 Hogy rosz levegőtől meneküljön lakod.
 De azt se engedj meg — mi soknál nagy hiba, —
 Hogy szobában költsön a tyuk, rucza, liba. —
 Ki a nedves ruhát szobában szárítja,
 Sok betegség okát magára háritja.
 Sokan egy szobában együtt ne háljatok,
 Kandallóban tüzet égve ne hagyjatok;
 Melegítés végett szemet behordatni,
 Annyi, mint magát az éltet koczkáztatni.
 Ugy is a ki nagyon megre füt estve,
 Annak elpuhult és gyöngye lesz a teste.

II. Ruha.

Ha ügyelni akarsz testednek javára,
 Szükséges vigyáznod tovább a ruhára;
 Ez se nagyon hideg, se meleg ne legyen,
 Hogy egyik, mint másik beteggé ne tegyen.
 Legyen minden ruha, csizma, kabát, nadrág,
 — Hogysem szoritana — inkább egy kicsit tág,
 A szűk akadályul szolgál a nedveknek,
 Mellytől minden részbe bizton nem mehetnek.
 Ártalmas továbbá a meleg fejfödő,
 Ettől lesz sok ember örökre szenvedő.
 Könnyen kell takarni fejet, nyakat, mellet,
 Máskép megárt nekik a legkisebb szellet.
 De hasa és lába jól legyen befedve,
 Kinek hasmenéshez s vérhashoz nincs kedve.
 Végre még tartsd meg jól: beteg után ruhát
 Ne öltözz fel magadra, se inget, se csuhát;
 Mert van olly betegség, melly másra is ragad,
 Hogy tehát bele ne essél, őrizd magad.

III. Etétel.

Ételben, italban tartsd szoros mértéket;
 A mértékletlenség már magában véték,
 Az egészséget is könnyen megronthatja,
 A mértékletesség ellenben föntartja.
 Az ételt szerfölött ne zsirozd, fűszerezd,
 Ebből is származik sok nyavalya kereszt.
 Az éretlen gyümölcs hideglelést okoz;
 Forró kenyér, kalács más betegséget hoz;
 Minden forró étel a beleket rontja,
 Legyen mindenkinek hát erre is gondja,
 Káros még: savanyut rézedénybe tenni,
 Ugorkát rézpénzzel szép zöldre festeni,
 Mert a savanyúság a rézből huz mérget,
 Melly egész háznépet is könnyen megéitet.
 Vigyázz, ha a kertben zeller, petrezselyem
 Között bürök, vagy más mérges növény terem.
 Forró étel után hideg ital s viszont,
 Az illy változtatás minden fogat elront,
 És mivel ilyenből nagy fájdalom ered,
 Közbe mindig egyél egy falat kenyeret.
 Végre fogaidal soha se törj diót,
 Szilva-, barackmagot, mandolát,ogyorót.
 Mert mindezek korán megrontják fogadat
 Fogfájástól pedig őrizd meg magadat.

IV. Ital.

Ha kedves életed, kedves egészséged,
 Italban is tartsd meg mindig a mértéket.
 Kivált arra vigyázz, ha fölmelegedtél,
 Erősen dolgoztál, ugráltál, siettel,
 Hogy akkor ne igyál hideg bort vagy vizet.
 Mert illy könnyelműség betegséggel fizet.
 Ennek eredménye a tüdőgyulladás,
 Sok kisebb baj között aszkór és sorvadás.
 Minden italok közt legjobb a tiszta víz,
 Ne tartsd tőle, hogy ez valaha bajba visz;
 De azért a bort is ihatod módjával,
 Miért is ne élnék Isten áldásával?
 A bortól, ha vele mint illik, úgy élek
 Erősödik a test, fölvidul a lélek.
 Kivált midőn szert jó vizre nem tehetünk,
 A pohárba bizvást félíg bort tölthetünk.
 De ki a bort mérték fölött gyakran iszsa,
 Romlás örvényén áll, s nehezen tér vissza;
 Rut bün a részegség, s a ki hódol neki,
 Boldogtalanságát czéljával tüzte ki;
 A pálinka-ivást különösen kerüld,
 Örökre veszve van, a ki ebbe merült.

V. Alvás.

Régi példabeszéd: étel, ital, álm,
 Hogy az egészséghez szükséges e három.
 De az alvásra is vigyázni szükséges,
 Csak úgy lesz az hasznos, csak úgy egészséges.
 A mértékletesség itt is első dolog,
 Mellyen, mint a sarkon, minden ügyünk forog,
 Ha keveset alszol, az szintugy ártalmas,
 Mint ha az alvásod nagyon hosszadalmas
 Amaz a testedet nagyon elgyengíti,
 Emez elpuhitja, munkád nehezíti.
 Különösen puha, meleg ágyban hálni
 Ne szokjál, mert nem fog az hasznodra válni.
 Nap közben aludni csupán a munkásnak,
 Betegnek, öregnek szabad, de nem másnak.

VI. Indulatok.

Indulataidnak légy mindenkor ura,
 Soha ne fakadj hát végtelen bosszura,
 Tudjad zabolázni, örömed, bánatod,
 Te tudj parancsolni, de ne indulatod;
 Mert ha az indulat rajtad erőt véssen
 Egészségednek ez is kárára lészen.
 Szokjál vágyaidat korán korlátozni,
 És mi fő, a mellett serényen dolgozni.
 Az okos munkásság megedzi a testet,
 Ezer baj, nyavalya kinozza a restet.
 A vas is, ha soká senki sem használja,
 Haszonvehetlen, mert a rozsdá megszállja
 A víz is megrothad, ha sokáig tesped;
 Vigyázz, hogy henyéve úgy ne járjon tested.

Végre, ha bármikép elvész egészséged
 Iparkodjál visszanyerni az épséget.
 Csak ne bizd magadat kuruzsoló bányákra;
 Bűbájos szerekre, bűnös babonákra;
 De hívd el az orvost, ő annak mestere,
 (Ne kontárkodjék hát a tudatlan bele)
 Ő ismeri a test minden csinyját binyját,
 Ő képes oszlatni a nyavalya kinját;
 A füvek erejét szinte ő vizsgálja,
 Gyógyulását a bölcs csak ő tőle várja.

A nagy világ népel.

Néptani tanulmányok.

Közlő Dr. HEGEDÜS.

VII.

A csin földmivelés, selyemtenyésztés, porcellángyártás, porcellántorony.

A mezei gazdaság magas fokra fejlődött a csin birodalomban. — A földmivelő-osztály a csin nép második, közvetlenül a tudósok után jövő, rendét képezi s nagy kiváltságokkal bir, mert foglalkozása legszükségesebbnek s az álladalomra nézve nélkülözhetetlenek tartatik. A csin paraszt sokat tart magára, mert tudja, hogy verejtékes munkája után él a birodalom valamennyi lakosa.

A csin népet földmivelésre második császára Schiu-hong tanította, körülbelül háromezer évvel K. u. születése előtt, ezért nyerte a *menyei-szántó* melléknevét s emléke maiglan nagy tiszteletben áll. — A csin uralkodók a földmivelés emelkedésére, minden tőlük kitelhetőt elkövettek; így Jaú császár saját gyermekei mellözésével egy egyszerű földmivest az ekétől trónra emelt, őt utódjával rendelvén, Jú császár szinte a földmivelés körül tett érdemeinek köszönhető trónra jutását, ő volt az ki a vízlecsapolás mesterségét feltalálván, sok ezer eddig parlagon hevert mocsárt és nádast dusan termő szántóföldre változtatott át, Kung-Wang tüzte ki a legelső határkövet, Wengti pedig a földmivelés tiszteletére saját ünnepet rendelt, mellyen maga is az egész nép láttára darab földet felszántott. Ez ünnep fenmaradt korunkig, s a csin császár évente egyszer, nagy fényes kísérettől környezve, egy darab földet ezüst-ekével szokott felszántani, hogy ez által a földmivelés iránti kegyét tanusítsa s a földmivéseket foglalkozásuk kedvelésére s becsülésére serkentse.

E ragyogó példa, kapcsolatban a nép sűrűségével, oda vitte a dolgot, hogy széles e világon sehol sem virul annyira a földmivelés, mint Csinában s hogy a világ valamennyi népe, közötté mi magyarok is, tőlük tanulhatnók, mint lehet a földet háromszoros termelésre venni.

Mig ott, hol a hármás gazdaszat divatoz, egy föld, három esztendőben két aratást ad, Csinában a föld *minden esztendőben háromszor terem*, s az ugarnak hire hamva sincsen. Tavasszal rizs, nyáron bükköny s egyéb takarmánynak való terem, mig ősszel a legszebb buzát, rozstot vagy hüvelyes veteményeket aratják. — Ez azonban csak okszerű és folytonos trágyálás által eszközölhető. A trágyakészítés a csin gazda egyik fő teendője s kitűnő leleményességgel felhasználnak mindent, mi földjeik termő erejének emelésére alkalmas.

Nemcsak a háziállatok s a madarak, sőt az emberganajt is trágyául sikeresen alkalmazzák, a mennyiben pedig nagyon hevítő, szecskával, agyaggal s más egyébvel elegyítik, sőt a lenyirt emberhaj s disznószőr, mint trágya nagy kiterjedésen s bámuló sikerrel alkalmaztatatik. — Rizs lévén a csin nép fő étele, annak mivélése nagy mértékben üzetik; a rizs nedves földet kedvel, miért is a hegy oldalára vetett rizs számára a hegyoldalról lefolyó eső vizet s hólét összegyűjtik s száz apró csatorna segítségével a hegy körül vezetvén, szüntelen öntöztetik rizs földjeiket:

Milly kimondhatlan gonddal s hangya-szorgalommal gazdálkodnak, legyen elég felemlitenem, miszerint az egy lábnyira sarjadt vetést gyökerestől kigyomlálják s ismét szép sorban s rendben elültetik; így több fér el ugyanazon téren, a szél nem kuszálhatja annyira a vetést, melly azután dusan fizeti is a szorgalmas munkás fáradságát. — A hegyoldalak, bármi meredek legyenek is, lépcsőzetesen keskeny szántóföldekké vannak változtatva, és keskeny faltól kerítve, nehogy a televény földet lefujhassa a szél. — Bármi gyönyörteljes és meglepő illy végtelen kertnek látása, előbb-utóbb egyformasága miatt unalmassá válik. — A mi a veteményeket illeti, ezek a déli tartományokban főleg rizs, az éjszakiakban szokott gabnafajaink.

A gyümölcsstermesztés nincs igen kifejlődve, s bár a csin venyige szőlője kitűnő édességű és zamatu, a különben olly leleményes csinek ebből lelkesítő bort sajtolni nem tudnak. — Olaj, citrom- s narancsfák nagymennyiségben ültetvék, de tekintve a roppant birodalom óriási kiterjedését, s ennél fogva különböző éghajlatát, nem tenyésznek mindenütt egyenlő sikerrel.

A többi növények között első helyen áll a *thé-bokor*, mellynek leveleiből főzik nemzeti italukat s az *eper- vagy szederfa*, mellynek lombozata a selyembogár kizárólagos tápszerét képezi.

A selyembogár-tenyésztés és ipar olly régi, s eredete ép olly mesés, mind a Csinbirodalom maga.

A rege szerint, volt egyszer még igen régen egy császár, kinek neve *Hong ti*, a csin nép ekkor még igen durva, miveletlen nép volt, s állatok bőrébe öltözött, békesség idején annyira megszorodott a nép, hogy sokan főleg a szegények, elég ruhának való bőrt nem találtak, ennek nemlétében úgy kénytelenültek járnai, mint az Isten őseit s enmagukat teremtette. — A császárnak felesége azonban finomérzésű nő volt, s megsajnálván a szegény népet, leányait a selyembogár finom szálainak fonására s szövésére tanítá, ezen fényes szövetből azután ruhákat készítettett, miket a szegény nép között szétszórtatott. — Így terjedett azután szét az egész birodalomban a selyembogár s így csin császárnőnek köszöni a világ minden szépe, hogy selyemszövetekbe öltözködhettek. — A csin selyemtenyésztés ép olly régi mint kifejlett s a csé-kiangi gyárakból került habos, szinesfestett selyemkelmék, a világ bármigyarából kerülttel nem csak versenyeznek, de azt messze túlhaladják. — A görögök szinte a csinektől vásárolták a selymet, mellytől a csin birodalmat szericának (szer-selyem) nevezék. — Hajdan Európában a selyemnek egy értéke volt az arannyal, mert a csinek, kik egyedül természetek, lehetőleg drágán adták; úgy hogy császárnők kivételével, a nővilág a selymet nélkülözni kénytelenült. — Egy görög császárnő azonban a selyem-tenyésztést Európában is meghonosítani kívánván, két barátot bizott meg, hogy Csinából selyembogár tojást hoznának. — Könnyű volt illyest tervezni,

de annál nehezebb s veszélyesebb ennek kivitele, mert a csin törvények a selyembogarak s ezek tojásainak kivitelére kínos halált szabtak. Elment a két zarándok s összebarangolván a mennyei birodalmat, elleste a tenyésztés, gombolítás és fonás mesterségét, selyembogártojásra sem volt nehéz szert tenni, csak a kicsempészés volt még hátra. — E végett hosszú zarándokbotjaikat megfúrták, megtölték tojással, alsó végüket megvasalák s visszafelé indultak. A határszélnél keményen megmotoztattak, de sehol kobzásra valót rajtuk nem találtak, s úgy bántás nélkül utnak ereszték őket. — Ezek haza térvén, a görög népet a selyemtenyésztésre oktatták, mely olasz, görög, frank és spanyol honban a mezei gazdák jövedelmes mellékkeresetét képezi. — Mig t. i. a férfiak s nők a földön a nehéz munkát végzik, a kis gyermekek az eperfa leveleit szedegetik, s vén asszonyok s munkatehetlen öregek etetik a kis bogarakat, gombolitják le, s fonják finom szálaikat. — Selyemtenyésztésre Magyarország éghajlata is sok helyen alkalmas, de fájdalom, daczára a minden szép és nemesért buzgólkodó József császár, s utána több nagy honfi nemes törekvéseinek, nem birt még lábra kapni. Pedig vajmi szép volna, ha kuszált nádsövény helyett, eperbokrok keritenének kertet sőt földeket is, s a falu gyermekei, a helyett hogy unalmukban homokból, sárból naphosszat kemenczékét vájnak, gyurnak, az eper bokor leveleit szedegetnék a kis munkás állatkák számára. — Jutna abból iskolára, falu könyvtárára, templomra, s sok más mindenféle intézetre, mellyre, midőn felállítását rebesgeti a lelkész vagy az ujság, vállvonitva azt mondják: hogy szép, szép, de nincs rá pénz. — Adott az Ur-Isten jó földet, tiszta ész, és ép kezet a magyarnak, csak tőle függ, hogy fekete záklás kenyér helyett fehérebbet egyék, mint a vetéseit takaró hó, s hogy hölgyei, kikért olly igen lángolszereszélyel az országban, olly selyem rokolyákban járjanak, mihez a selymet önmaguk természetették; — akkor azután nem csak maga, mint olly igen szereti, de más nemzet is mivelt derék s talpra esett népnek tartandja, tiszteletben becsületben fog részesülni bár hova jusson is.

A porcellán gyártása is már a legrégebb idők óta olly nagy tökélyre emelkedett, miszerint az europai gyárak a csin gyárakkal maiglan sem birnak vetekedni. — A porcellán, melly nálunk csak a dugzagdagok asztalain találtató, a csineknél köznap edény, s a legszegényebb gazdasszonyok pohárszéke gyakran olly sok és olly szép porcellán fazekat, csészét, tányért s több effélet tartalmaz, miszerint akár egy kis falusi jószágot lehetne nálunk árukon vásárolni. — De nem csak edényekhez használnak porcellánt, hanem az épületeken vakolat helyett is alkalmazzák, sőt van egy templom Nanking városa mellett, melly nem csak finom kék porcellánnal van tetőzve, hanem tornya is kívül belül aranyzott porcellánnal van kirakva. — E torony kilencz emeletből áll, mindegyik emelet egy szobából mellynek fülkéiben porcellán szobrok vannak felállitva; a torony mag sága kétszáz láb, — teteje egy harmincz lábnyi magas porcellán csucsban végződik, melyet aranyozott vasból készült kigyó teker körül. — Ez azon világhírű *porcellán torony*, egész Ázsiának legszebb s legpompásabb épülete.

J u r a n i c h.

(Történeti év 1566.)

„Egy az ur a fényes égben —
Egy ur lesz a földön!
És ki szóznak ellenállna,
Azt a porba döntöm!“

És rohanják Szigetvárat
Bőszült janicsárok,
Nékiek nem magas a fal,
És nem mély az árok.

„Föl keletnek ifju népe,
Föl velem csatára!
Legelőszőr hulljon porba
Magyarok hazája!“

Karcsu spáhik odahagyva
Harcparipát, nyerget:
Bátoritják, gyámolítják
A rohanó serget. —

„Büszke magyar Zrinyi Miklós
Add föl gyenge várod!“
„Mondom néked török zultán —
Azt hiába várod!“

De a bástyán hősök állnak . . .
Erre pogány erre!
Itt jöend el végső órád —
Az élő Istenre!

— Ha Zrinyi egy óriás kard :
Juranich az éle :
A törököt annáljobban
Gyilkolhatni véle!

Gyilkolja is, emészt is
Párosával vágva —
Előtte egy holttest halom
Magasul a várba.

És alatta vérhullámon
A halál hajója . . .
Ki volna, ki illy erőnek
Porig nem hajolna?!

Futnak már a janicsárok
Fegyvereket hányva —
S a törökök zultánja majd
Meghal boszujába! —

„Büszke magyar Zrinyi Miklós
Add föl gyenge várod!“
„Mondom neked török zultán —
Azt hiába várod!“

Romhalommá lón a bástya,
Betelett az árok — —
Betöltötték az elhullott
Spáhik, janicsárok.

De az őrség leolvadva
Alig harmad részre . . .
Lesz-e ember, elég ember
A ki álljon résre?

Meggyöngülve, kifáradva —
Fegyverök is csorba :
Csak a lélek elszántságán
Nem esett még csorba!

Sürög forog az ellenség,
Hangyaboly a tábor;
Agg uhlemák lelkesítik —
Ki nem elég bátor. —

„„A próféta szent nevére,
Allah kedves népe :
Ki elesik a mennyország
Veszi kebelébe!““

S felmagasztalt örültséggel
Rohannak a spáhik.
Büszkén nézi vén Sulejmán
Küzdő katonáit. — — —

De mi zaj kél a viharban?
„Félre török, félre!“
Ifju vitéz, hős Juranich
Áll a csataélre.

És megfürdik az ősi kard
Piros, pogány-vérbe. . . .
Minden csapás azt hirdeti :
„Félre török, félre!“

Karcsu spáhik, hős janicsárok
Nyomulnak már hátra —
Oda van a török sereg
Ékessége, bátra!

S sátorából vérző szívvél
A ki mindezt látja :
Vén Sulejmán, ősz Sulejmán
Meghal boszujába! — *)

* * *
Ifju vitéz, hős magyar nép,
Mint szánlak én téged!
Mert hiába, mert hasztalan
Ritka vitézséged!

És ezuttal az ősi hon
Bár megvan is mentve :
Tűzbe lángba Szigetvára —
Nem maradhatsz benne. —

Hősöket, a kiket meg —
Nem törhetett semmi :
Az elemek kényszerítik
A várból kimenni. —

Búsan szól a tárogató
Összehívó hangja :
Elébb harczok' csalogánya —
Most halál harangja!

Várpiaczra gyül a népség,
Zrinyi kis csapatja ;
Készen állva, bizton várva
Az utolsó harczra. —

Jó a vezér könyös szemmel
Végig néz a népen, —
Kitartásuk' vitézségük'
Meggöszöni szépen.

A szent zászlót Juranichnak
Áldva adja által : **)
„Édes fiam, kedves fiam
Halj meg hős halállal!

E lobogó szemfödőd lesz —
Hazád lobogója . . .
S most utánam jó vitézek!
Itt a dicső óra!“

És rohannak az elbusult
Véres oroszánok :
Gyilkolni kész karjaiba
A hideg halálnak. —

Lehanyatlik már a vezér
Tajtétköz lovárul :
De alatta tiz, husz török
Heverész — párnául!

Már csak itt ott látni magyart —
Végső harczot küzdve ;
A hősök, az oroszánok
Porba vannak dülve. —

De a zászló még fönn lobog,
Juranich még harczol,
Egymagában — békörítve
Egész sereg tartól.

Végre ő is összeroskad
Száz halálos sebben — —
Még akkor is azt susogva :
Édes hazám, szentem!

. . . . Illy példátlan vitézségen
A jó török bámul :
S szégyenkedve, pironkodva
Fordul el a vártul. —

Thali Kálmán.

Szellemi élődiség.

Most midőn hála a kor üdvös szellemének, az ismeretek és tudományosság hazánkban is áldásos lendületet nyertek, azok kik ezen örvendetes tüneménynek szívök mélyjéből örvendeni tudnak, — és ki ne örvendene a terjedő értelmiség, és felvilágosultságnak! — szeretik mindenre kiterjeszteni figyelmüket, mi a sikert és kedvező eredményt kockáztathatná, e sorok íróját is arra, hogy jelen cikkekét e kiterjedt olvasó közönséggel bíró lap hasábjain közzé tegye, oly körülmény határozta, — melly meggyőződése szerint neincsak neki, de sok másoknak, talán mindazoknak kik olvasni nem csak nem szeretnek, sőt a nemzeti irodalom pártolásához filléreikkel is járulni szoktak, nem egyszer okozott boszantó kellemetlenséget, s ez? azon indolentia (renyhesség), melly hazánknak minden vidékein érezhető, hogy t. i. az olvasó közönségnek egy jelentékeny része — s pedig legtöbb esetben a tehetősb — sem könyvet nem vesz sem hirlapot nem járát, hanem e helyett elhitesi magával, miszerint ő oly közkedvességű gyermeke az édes hazának, kit mások egész életén keresztül tetszése szerinti olvasmányokkal ellátni tartoznak, miért ő hála fejében azzal fizet, hogy azt, mit mástól kölcsönöz, sajátjául ismét másnak csak egy napra kölcsön adja, ez megint egy harmadiknak, s így tovább egész addig, míg a könyvnek se hire se nyoma, — a könyvkölcsönzés körüli eme lelkiismeretlenségnek következtében az, hogy nálunk bármi csekély könyvtárnak alakítása véghetetlenül meg van nehezítve. ki szavaimnak nem hisz, nézzen szét akár magány, akár köz-könyvtárakban, bizonyos lehet benne, hogy hiányzó könyveket mindenütt, nem ritkán igen értékes több kötetekből álló munkákat csonkítva találand, sőt ismertem olyat is, kinek apródonkint elorozgatott könyvekből csinos kis kézi könyvtára volt.

Ez olvasni igen, de könyvet venni nem szerető tisztelt uraim épen nem szép önkötlől, illy eljárással önkök ártnak a nemzeti irodalomnak, mert a közönséget szellemi élődiségökkel az elmetermények megszerzésétől elriasztják. Ideje volna már egyszer meggondolni, hogy a könyvek és hirlapok sem esernyő sem sétatob vagy tajtékpipa, mellyet a vidéki áldott régi szokás szerint helylyel, közzel még most is a legkisebb átállás nélkül elvihetni azon jó remény fejében, hogy megtalálás esetére a tulajdonosnak amugy könnyedén oda vessük, hogy „biz ezt elcseréltem, ejnye nó . . . csak most veszem észre, bocsánatot kérek“ ez sem szép, de könyvekkel így bánni megbocsáthatlan nemzeti bűn. Nem árt tehát kevés tanács azok számára, kik illy kellemetlenségeknek naponta kitétetvék, mire nézve bátorodom érdekekben a következő szerény utasítással szolgálni.

a) Tartsák meg szigoruan, hogy olly embernek kinek vagyonsága megengedi könyvet szerezni, s még sem vesz, soha ne kölcsönözzenek. Illy emberek irányában jó lesz megtartani, hogy gyakori alkalmatlankodásaik- s illyenforma tudakolódzásaikra: „mi ujság, ugyan mit olvasott ön legközelebb? beszéljen kérem valamit“ egyszerűen azt feleljük: „megolvashatja ön ez s ez lapból e vagy ama könyvből“; más méltányosb emberek irányában azonban óvakodjunk a világot véka alá rejteni.

b) Mindazoktól, kik önkötlől könyvet kérnek, kérdezzék meg, hogy hát ő neki vannak-e könyvei, járát-e hirlapokat? ha igen, mit adhat cserébe? könyvért könyv.

c) Ha az illetőnek vagyonsága meg nem engedi, hogy egymaga szerezzen magának; igyekezzenek önkök öt társaságba vonni, s ekként közköltészen szerezni könyveket, s hirlapokat, biztosíthatom önöket arról, hogy bár milly csekélységgel járul valaki a vételhez, azonnal több tisztelettel fog a könyvek iránt viseltetni.

d) Ha könyvet kölcsönöznek, arról magoknak jegyzéket tartsanak, mellybe feljegyeztessék az is, hogy mennyi időre kölcsönözték, ez időn túl semmi esetre kinn ne hagyják, ez jó óvszer a restség, és mi egy némelly embernek csaknem gyógyíthatatlan baja, a pontatlanság ellen.

e) Ki csak egyszer is szavának ura nem volt, annak többet könyvet olvasni ne adjanak.

Önök pedig a könyvvételtől irtódzó uraim, vegyék jó neven a következő észrevételeket.

*) Lásd minden történetírónknál.

**) Lásd Szalay László „Magyarország története.“ IV-dik köt. 348. lap.

Ha önök művelt magyar embereknek s honfiaknak nemcsak tartatni, hanem valóban azok lenni is ohajtanak, jegyezzék meg, hogy ez esetben tartozó, s nemes kötelességök az irodalom pártolása, mitől önöket mi sem mentheti fel. — Csalódnak ha azt hiszik, hogy ez a feles kiadások közé tartozik, mert a léleknek ép oly szüksége van szellemi tápra, mint a testnek az anyagira, mi ha megtagadtatik elsatnyul, s már maga a folytonos mástól kölcsönzés is satnya lélekre mutat. — Nem hihetni, hogy önök már magukon ne tapasztalták volna, hogy az emberi elme felejt, s milly jól esik ilyenkor, ha azt, minek az emlékezetben már csak homályos képe él, saját könyveinkből ismét kikereshetjük, s nem vagyunk kénytelenek tökéletesen feledésnek eresztetni. — Ha pedig önök gyöngéd családtyák; ez esetben szinte kötelességök gyermekeiket nem egyedül az iskolára

bizni, hanem azt, mit ott tanultak üres óráikban újabb ismeretekkel részint szaporítani, részint az ott netalán balul felfogottakat helyre igazítani, ezt pedig csak oly emberek tehetik, kik az olvasás országában nem pusztán műkedvelők, hanem annak, tőlök telhetőleg, apostolai is.

Jól tudom, hogy nem mindenkitől telik ki, hogy egy maga könyvtárt állítson, de másrészt azt is tudom, hogy a legszegényebb is élveinek megszorításával annyit félre tehet, hogy a szakjába vágó szükséges tankönyveken kívül hirnevesb remekíróink, például Vörösmarty, Kölcsey, Berzsenyi, a két Kisfaludy, Petőfy, Arany, Tompa, Garay stb. műveit apránként megszeresheti, ezeknek olvasása, megértése s tanulmányozása nemesbé, műveltebbé s magyarabbá fogja tenni tulajdonosát, s a reájok fordított kiadást gazdagon visszafizetendi. B. F.

T Á R H Á Z.

Gazdákat érdeklő rovat.

g. — Hajnik János gazd. igazgató gr. Szécsényi István jószágain a G. L. szerkesztőségének kijelenté, hogy Czenkre készséggel fogad fel oly gazdasági felügyelő cselédeket, kik az ország bármely részéből azon czélból küldetnek oda, hogy ott a gazdasági gépekkel való bánást megtanulják. Legkevesebb sem kételkedünk, hogy a kiket illet, e kínálózó szép alkalmat felhasználják.

g. — Fejérmegye egy gazdaságában a mult ősön két négy ökörtől vont Garret Hornsby-féle gabnasorvető géppel 29 munkanap alatt 638 holdat vetettek be részint búzával, részint rozsossal. E szerint egy gép naponta 10 holdat vetett be. Felment összesen 621 p. mérő; e szerint 455 p. mérővel kevesebb, mint kézi vetéssel kellett volna. E 455 mérő mostani ár szerint 2400 ftot ér! Tehát csak egy év alatt mennyi haszon! A gazdasági gépek, különösen a Hornsby-féle vetőgépek hasznosságára nézve kell-e még ennél jobb ajánlólevél?!

g. — Angliába 1855-dik évben octoberig 18 millió pftnyi guanónál többet vittek be, melly mennyiség egy részét azonban ismét tova szállították Europa többi tartományába. Ezért oly termékeny aztán Anglia földje; majd ha mi is ennyit fogunk költeni trágyaszerekre, akkor mondhatjuk csak el, hogy igazán jól áll mezőgazdaságunk.

g. — A porosz kormány elhatározta, hogy peres eseteknél ezután a krumpli is suly szerint fog tekintetbe jönni és pedig egy zsák krumpli 150 fontba, egy mérő 100 fontba vétetvén.

g. — Spanyolországban is kevés a munkáskéz, gyér a népesség, s egész vidékek találtatnak, kivált az ország délibb részében, mellyeken mérföldekre nem lehet látni egyetlen embert, vagy csak egy bokrot is, szabadon rendelkezik a szél a futóhomok végtelenével, s elszórja azt a szomszéd mivelt tájakra, hogy terméketlenné tegye azok talaját is. E kopár, fátlan síkok benépesítésére már régtől törekednek egyes tulajdonosok, ugynevezett, gazdasági telepeket honosítani meg, de törekvéseiket kevés siker koronázza. Legujabban ez ügyet a kormány is felkarolta és minden tőle kitelhető módon igyekszik azt előmozdítani, a mennyiben az e vidékekre letelepedőknek több réndbeli kedvezményt nyújt, mi abból áll, hogy a letelepedő tíz évig nem fizet adót, ha külföldi, előbbi hazájában született fia a katonáskodás alól föl van mentve, s mindezeket tul a legelső szükségésekre nézve is nyújt segélyt, ilyenek p. o. az épületfa, gazdasági eszközök, vetőmag stb.

Tudóstársaság.

u. — A magyar t. társaság dec. 17-én tartott szakülésében Érdy r. tag értekezett azon római viasztablákról, mellyek Erdélyben találtattak, s mellyekről mi is megemlékeztünk annak idejében. Értekező szerint, azon római katonák, kik idejüket kiszolgálták, polgárjogot nyertek, neveiket pedig réztáblára metszve Romában közszemlére kiakaszták, melly tényről a katonai bizonyítványt vett ki saját nevére. Alájegyezve két tanu által, e bizonyítványt két réztáblára vészték párban és ezért *duplumnak* vagy *diplomának* nevezték. E két réztáblát úgy tették egymásra, hogy az egyik az irás külfelől olvasható volt, a másik betűit pedig nem lehetett látni, ezután zsinórral összefűzték, mellynek végét lepecsételték. És ezt azért így, hogy ha tán a külső tábla irását meghamisíták, vagy egyéb sérülés érne, a belső tanulságot tegyen; e miatt, ki e diplomát felbontá, elveszté az ahhoz kötött jogokat. Hasonló diplomákat fából is adtak ki. E diplomák tehát katonai szabadság- és polgári oklevelek voltak. Azon viasztablákat, mellyekről a tudós tag értekezett, 1855-ben találták Verespatakán, egy régi elhagyott bányában, mellyre a bányászok véletlenül akadtak rá. Egyszerű vékony deszkalapok azok fenyűfából, bevonva viaszszal, hogy a stlussal írni lehessen rájuk. — Egyike e tábláknak oly ép, hogy betűi elolvashatók. Értekező véleménye szerint, e táblák kibocsátott rendelkezéseket tartalmazták, mellyeket az előjárók illy viasztablákra szokták írni, s ugy küldték el hova kellett. A tud. társaság e

viasztablákat rajzban lenyomatni, és minden tud. társulatnak, mellyel levelezésben áll, valamint megfejtés végett több külföldi tudósoknak is megküldeni elrendelte. — A titoknok jelenté továbbá, hogy az Árpádkori oklevéltár első kötete kész; a Történeti Tár első kötete pedig a napokban fog megjelenni. E munkálatok folytatására a t. tár. jövő évben még ezer ftot rendelt fordítatni azon 2500 ftból, melly munkák kiadására van szánva. Végül megállapíták a jövő évi ülések sorát is, melly épen ugy marad, mint volt a jelen évben, t. i. hetenkint hétfőn szakülés, havonként pedig egy általános gyűlés; a nyári legmelegebb két hó alatt szünidő leendő.

Iskolai és egyházi ügyek.

Szeged, dec. 8. A város rókusi részében különös ünnepély jelei valának láthatók, midőn ft. Kreminger Antal ur a polgári kórházban (már egy éve) működő, Pauli sz. Ferencz által szervezett s szeretetről címzett beteg ápoló nénikéknek egy kis kápolnát bent a kórórában, a szeplőtelen fogantatásu szüz tiszteletére, hogy ott is sz. mise mondathassék — fölavatott. Melly alkalommal a rókusi templomban tartott sz. mise végeztével, egyházi menettel egyszersmind az Ur teste is, ő mltsága a megyés püspök által a betegápoló nénikéknek e célra ajándékozott szentségtartóban átvitetett, s a betegek szobáiban a kórosokra vele áldás adatván, a nevezett kápolnában le is tétetett. Az ünnepélyes szertartás fő-tisztelendő Kreminger Antal urnak, a betegápoló nénik legfőbb keresztyéni foglalkozásukról mondott rövid, de velős beszéde zárta be. — Örömmel jelentjük, hogy a szegedi nagy gymnasiumban is a műeneklés tanítása behozatott, melly t. cz. Véber képezdei tanár ur által tárgyalatik, ki is már ez előtti években szives volt a tanodai ifjuságot magán énektanításban részesíteni. Azonban mind ennek főindoka hol rejlik egyébütt, mint a köztiszteletben álló n. t. tanári testület ipara-, s különösen Nagy Márton tanodai igazgató ur azon folytonos buzgalmában, miszerint semmit sem mulaszt cselekedni s megkísérteni, mi a tanodai ifjuság haszna- s javára szolgálhat. Miért is ha valaki, ő leendő azoknak egyike, kit nyugott öntudattal tekintik a multat, meggondolván azt, hogy hivatáskörének szerényen megfelelt. H. . . i

Eperjes, decemb. 3. Örömteljes és lelket-emelő volt az ünnepély, mellynek tegnap a helybeli kerületi evang. collegiumban részesei valánk. Ezen 200 év óta fenálló tanoda 1849. óta nélkülözötte a nyilvánosság jogát. Az alkalmazott tanári testületnek fáradatlan szorgalma, melly e tanodának az új jeles tanrendszer elrendelését elrendezését sikeresen keresztül vitte, és számos — az iskola ügyét szívében hordozó pártfogó tetemes adakozásai, mellyek által az intézet anyagi tőkéje jövőre is biztosított és jóval szaporított, — lehetségessé tették azt, hogy a magas cs. kir. oktatási miniszterium folyó évi october 19-én kelt rendelete folytán az eperjesi ker. evang. főgymnasiumot a nyilvánosság jogával felruházta. — A magas kormány ezen kegyelmének nyilvántétele végett rendezett ünnepélyre megjelent a görög-egyesült és rom. kath. papság, a helybeli kath. gymnasiumban alkalmazott praemonstratsi és ferencz-rendi tanárok, több főrendü hivatalnok, községi előjáró és számos pártfogója az intézetnek. — A tanuló ifjuság karékkal kezdte meg az áldást hozó napot, mellynek dicsőítésére a nagyérdemű iskolai evang. tanácsos, tek. Tomások Pál ur, Kassáról is megjelent. — Tek. Joób Vendel ur, ezen intézetnek egykori tanítványa és jelenleg nagyérdemű felügyelője, hathatos szavakban nyitván meg a gyülekezetet, kiemelé a kormány ezen tanusított nagy kegyelmének fontosságát, és áldást kívánt Ó cs. kir. apost. Felségének és a magas oktatási miniszteriumnak, mellyre az összegyűltek „éljen“ riadásai viszhangoztak. — Őt követte tek. Vandrák Endre ur, az intézet jelenlegi igazgatója, az évek óta fáradatlan szorgalommal és kitünő sikerrel működő, országsszerte ismert és számtalan tanítványai által tisztelt és magasztalt tanár, a ki hasonló érzékeny szavakban magasztalá a napot, melly áldást áraszt az egész nemzetre. — Hogyha már e két jeles férfiú mélyen hatott szónoklatával a jelenvol-

takra, még inkább történt az, a 84 éves főtisztelendő esperest Schwarz Mihály ur szavai által, ki agg kora mellett sirba sem kívánt szállni, mielőtt e rég ohajtott ünnepélyen részt vehetett volna. — Erre újalkó következett az ifjuság karéneke, mely áldást esdekelt a magas uralkodó ház részére. — Végre négy tanuló lépett fel tulajdon versmunkálatokkal magyar, német, latin és tót nyelven. — Mielőtt szétoszlott a közönség tek. Tomások Pál tanácsos ur néhány buzdító szót intézett a tanári testülethez és atyai intést az ifjusághoz, mely után egy örömteljes karének rekeszté be az ünnepet, mellynek bizvást örülend minden hókeblü pártfogó közel és távolban, örülhetnek a növendékek és szülők, örülhet az egész haza!!!

Vidéki hírek.

Bana helység lakosa Pozsgai István f. hó 7-ik napján győrmezei Teleki helységbe menő fuvarba, ott megborosodott, s visszajövet lovai őt a koci utól nem messzire eső posványos tarcsi tóba ragadták. — A szerencsétlen soká vergődhetett az iszapos mocsárban addig, míg az egyik lovát, elvagdálván annak hámszáját, nyaklóját és gyepelőjét, csakugyan kiszabadította. Hanem a másik lova egészen a mélységbe merülve a vízbe fuladt, maga pedig a szerencsétlen kocsijától s lovától néhány lépésnyire a tarlón fagyott meg. — Harmadnapra hogy megtalálták, már alig tudták kocsiját is az erősen befagyott tóból kiánni. Illy borzasztó következményei vagynak sokszor az utazás közbeni megittasodásnak.

Nagy Dániel ref tanító.

Ács decemberben. A napokban helységünk orvosa St. J. ur délutáni időben a mint a herkályi erdőbe, melly Acstól félórnyira van, vadász betegje látogatására menendő volna: két suhancz tót legény egyszerre utját állja, s a nélkül hogy kérdezték volna, van-e pénze, vagy nincs? csak amugy hirtelenibe minden fejtörés nélkül kivették rá az 50 pftos sarcot, ha a bőréből vágja is. S mi természetesebb annál, mint hogy ezen birtokaránytaln portió rögtöni kifizetésén — ide értvén még azt, hogy akkoriban pénz nem is volt nála — doktor ur egy kicsit megbökkénvén, azon jártatta esztét: vajjon hogy menekülhessen ez irgalmatlan exekutiótól? A mint gondolta végezé is, s igen gyors lépésekben, ha nem is szuronyt szegezve, de egyenes irányban Ácsnak rohant. A két tót utána; — utóbb az egyik kifáradván hátra maradt; míg a fiatalabb, — névszerint: Kasárna Matyi, — bizván magához a doktor urat majd egész a faluig atakérozta. Itt doktor uram már egy kissé szabadabban lélekzve visszakozván, legnagyobb öröme látja: hogy a tótoknak már csak egyike van utána üzőben, ekkor összeszedte kurázsiját, s a vele versenyt futó pályatársat bevárta. Most a párviadal minden sekundáns nélkül elkezdődék, még pedig ugyancsak busásan, mert doktor uram olly hathatós receptet diktált hevevénybe az elébb hatalmas Matyira, hogy bizony már másodszer nem kívánta ő kégyelme az ismert adagot magának meg-repetáltatni; sőt a követelt 50 pftot is szívesen elengedte volna már, csak doktor uram messzehangzó nádpálczája vigasztalásaitól szabadulhatna; de doktor ur addig locsolgatta őt ájulozásaiból hathatós eszközével, míg végre észrevétlenül a faluban termettek. Itt a helység érdemes birája L. J. doktor ur szíveségét a mint illett megköszönte, s a kedves vendéget további gondoskodásai alól felmentve, maga ápolása alá vette át. Tőlünk másnap a kerületi cs. k. járásbiróság elé kísértetett, hol egy hiszük jutalmát érdeme szerint veendi, s tán az eddiginél még érzékenyebb ápolatásban fog részesülni; különben pedig még az is megtörténhetik, hogy a keresett 50-et is megfogja kapni, ha nem is pengőben, de talán kongóban. — A bíróválasztás is megtörtént nálunk. A már több évek óta helységünk kormányát avatott szakismerettel viselő L. J. helységbiránk, volt mind a tizenkét előjáró társaival egyetemben közbizalmi uton, jövő közigazgatási évre ismét megválasztatván. Helységünk dicséretes előnyére legyen szabad elmondani: miszerint tudomásunkkal Ácsnak jutott legelőször a kerületben, azon kitüntetésben részesülhetni, melly illy derék előjárók józana egyetértése, közjóra törekvése, közszeret s tiszteltetése által a többi helységek felett a közfigyelmet kiérdemelte. — Adjon Isten hazánk minden helységeinek több illy derék kormányzókat, kik a kor szellemét megértve egyesült erő s kitartással haladassanak Ács helység érdemes előjáróival a közboldogulást elérni törekvő szent cél felé! Hogy elmondhassuk valahára koszorus költőnek e szavaival:

„Egymást értve boldogítja
Illy egy nép,
Bármí vésszel bizton bátran
Szembe lép.“

N. J.

Bereg-Ugocsa, dec. 9. Legördül már Isten jóvoltából az 1855-dik év is — jónak, s helyesnek találom a már végére siető évi fáradságos munkáink sikerét s eredményét önnek szöretve tisztelt szerkesztő ur tudatni. A szegény szántóvető, ki tavaly őszkor reménytelve vetett, fájdalommal aratott, s a szőlősgazda, kitől már évek óta áldását az ég tagadja, könnyes szemmel tekint silány szüretére, — kukoriczáuk sem volt sok, ára azonban tetemesen esökkent. — szénánk is igen kevés van, s mentesen Isten a késő kítavasodástól, — gyümölcs azonban sok is volt, s kivált a szilvafák ágai szinte töredezték a nagy súly alatt. — Kereskedési s ipartekintetben mindenütt nagy élénkség mutatkozik; a ruhás és csizmadia lelkesen megkívánja a magáét, a kalmár és kereskedő, mint

látják, a régi ár mellett marad, a mészáros és csapláros, ha az szinte Mózeses vagy Jákob, türethető lélekismerettel bír — csak a gyógyszeresek igen felejtkeztek meg üdvezítőnk intéséről: „Boldogok az irgalmasok, mert ők is irgalmat nyerenek“, — s ha valaha, most valóban válósul a latin közmondás, hogy t. i. legnehezebb a betegnek szenvedni, gyógyszerert bevenni, s kivált fizetni. — Egyébiránt megyénkben kebeleztet mezővárosaink minden tekintetben haladnak, kivált Munkács és Beregszász, és ha a vándor Beregszászra utaz, el ne mulassza az ottani rom. kathol. egyházat kívül belől jól megtekinteni; e templomot régi gothicus mohából megyés főpásztorunk bőkezűsége új fényre s életre serkenté fel. *)

Sp. József, lelkész.

+ Verespatación (Erdélyben) egy kereskedősegéd felakasztá magát a ház padlására. A szerencsétlen igen becsületes s általános becsült egyéniség volt. Neje fényűző levén magát miatta pénzzavarba bonyolítá, ezzel járult még, hogy nejevel meghasonlásba jövén, azt nem birta kiengesztelni. E bajok voltak kétségbeesésének okai.

Tárogató.

+ — **Császárné ő Felsege** legmagasb születése ünnepének emlékére Pestváros községtanácsa dec. 21-én tartott ülésében b. Hesz tábornagy, b. Kempen altábornagy, gróf Leiningen altábornagy ő excellentiáikat és b. Hauer magyarországi kormányzék polgári osztályának főnökét Pestváros tiszteletbeli polgáruil kinevezte. Ugyan a fent említett ünnep napján, dec. 24-én tüzték fel zeneszó kíséretében először a zászlót a pesti dunaparti kirakóhely elkészült északi tornyára.

y. — Dec. 23-án a nemzeti színházban nagy hangverseny adatott a pesti gyermekórház javára. Örömmel emlékezünk vissza, hogy a színház ez alkalommal is zsúfolva volt.

y. — A Görztől Prevaldba vezető ut mellett áll egy magyar huszárnak életnagyságu kőszobra, mellyet bajtársai emeltek vitézsége emlékére 1846-ban. A vitéz huszárt **Rostás Pálnak** biták, s az 5-ik huszárezredben szolgált, midőn 1813-ban négy társával 60 gyalog- és 7 lovasnak s így összesen 67-nek az ellenség közül utját állta, azokat hosszu időig feltartóztatta, míg végre vitézül harczolva elesett. Tehát nemcsak a bir, de emlékszobrok is hirdetik honunkon kívül huszáraink hősiességét. Rostás Pál már a második huszár kinek kőszobor örökíti nevét, az első Skultéti, kinek emlékét ez év oct. 4-én avatták fel, születés helyéu, Pruszinán Trencsénmegyében.

y. — Budai cs. k. iskolatanácsnok és conservator dr. Haas Mihály ur az építkezési emlékek felkeresése és fentartására alakult bécsi központi bizottmányhoz azon jelentést nyújtá be, miszerint egyik kirándulása közben tapasztalta, hogy az Ó-Buda melletti érdekes római maradványokra igen csekély figyelem fordítatik, sőt félni lehet, hogy azok teljesen is elpusztulnak. A hajdani római építményü vízvezeték végső pontján levő löpormalom tulajdonosa, e vízvezeték oszlopai közül háromat löporral szétvettette, hogy azok anyagát építésre használhassa. Ez esetet a központi bizottmány azon kéréssel terjeszté fel a cs. k. belügyminiszteriumnak, hogy a koronaországokban a politikai hatóságok oda legyenek utasítva, hogy hasonló rombolásokat lehetőleg megakadályozzanak. Mi pedig felszólítunk mindenkit, kiben csak legcsekélyebb kegyelet él is az iránt a mi szent, hogy kímélje a multak emlékeit és tisztelje, mert minden egy kő, melly az ősidőkből hátramaradt, egy szó, gyakran egész beszéd, melly népek, sőt egész világrészek egykori történetére vehet világot; gyakran saját nemzetünk multjáról, tehát öndicsőségünkről teszen tanuságot. Azért ki illy régi emléket, maradványt talál vagy valahol tud, jelentse azt fel haladéktalanul akár a kerületi vagy politikai hatóságnak akár a fentebb említett központi hatóságnak; addig is pedig míg az illy talált vagy már tudva levő becses régiségekre nézve felsőbbleg rendelkezhetnének, minden helység tartsa szent kötelességének azokra felügyelni, nehogy szentségtelen kezek által szétromboltassanak.

y. — A Pestváros birtokában levő Frankfle könyvtár csakugyan fel fog állitanni valahára. Egy bizottmány van kinevezve, melly helyiségről és a felállitáshoz szükséges egyéb kellékről gondoskodand.

y. — A vasutaknál újabban olly lámpákat kezdenek akasztani a mozdonyra, mellyek az utat messze előre megvilágítják, hogy így minden akadályt előre meglehessen látni.

y. — Budánörson karácson előestéjén, midőn egy legény a falu végén eső házukba haza menne, az udvaron egy fekete állatot látott. Nem tudni sötétség vagy bormiatt, elég az borjunak nézte, melly az istállóból elszabadult, feléje közelgett, hogy bekösse újra. Szerencse, hogy neszére anyja kijött, mert az állat farkas volt, melly a kinyitott ajtón kilövellő fénytől megijedve, eliramlott.

+ A Teréz-városban hatósági rendeletnél fogva több pinczelakást mellynek az egészségre káros befolyása kétségtelen, jövendőre lakásul bérbe adni meg van tiltva.

= Pest, dec. 15. A jégverés ellen kölesönösen biztosító magyar egyesület f. hó 12-én tartott közgyűlésében előterjesztett számadásából azt látjuk, hogy ezen egyesületnél a folyó évben 1422 tag összesen 1,976,640 forintnyi értéket biztosított, melly őszveg után, levonva a

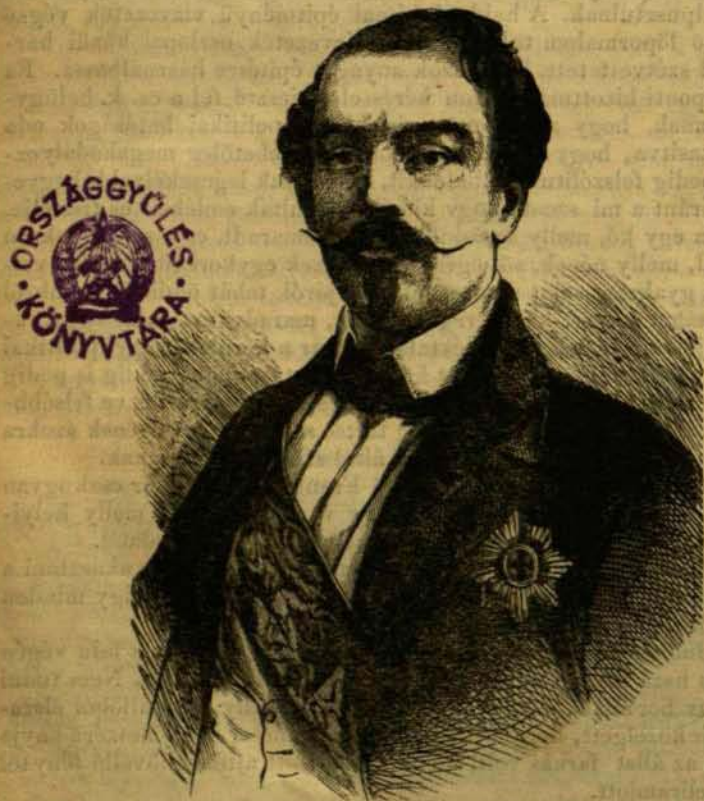
*) Bocsanatot kell kérnünk, hogy levelezéseiket egész torjedelmükben nem közölhetünk, ezt lapunk korlátolt tere tiltja, csupán a tényekre kell szorítkoznunk. Szék.

több éves tagok engedményeit, s a folyó összes költségeket, 26,526 ft 9 kr. tiszta bevétel maradt. — Ezen öszveg felosztva a biztosított termésekhez képest 171 kárvalott között, és pedig a veteményi szakban történt 115 s 45,669 pftra rugó károokra 23,748 ft 14 krt — ezen szakban 52%, — a szőlő-szakban pedig az idetartozó s 7716 ft 26 kr-ra menő károokra 2777 ft 55 krt, — ezen szakban 36% kárpótlást eredményezett. Az összes károk tehát ezen egyesületnél 53,386 ft 8 kr-ra mentek, tehát 7506 ft 37 kr-ral többre mint a közelebbi mult 1854-dik évben, — s ime a kártalanítási illeték mégis sokkal kedvezőbb a tavalyinál, és pedig főleg azon oknál fogva, mert a tagok száma az idén 465-tel szaporodott. Az említett egyesület fennállása óta kárvalott tagjainak 167,679 forint és 48 kr-ra menő tetemes öszveget fizetett ki, s az évről évre növekedő részvét folytán, mellyre ezen közhasznú vállalat a gazdaközönségnél a honban és külföldön talál, örömmel tapasztaljuk egyrészt, hogy ezen honi intézet jótékonyága és czélszerűsége mindinkább nagyobb elismerésre talál, másrészt pedig, hogy az értelmiség, — a vagyont e tekintetben is őrzeni — valahára nálunk is terjedni kezd. — Bár a gazda-közönség saját érdekében mielőbb általánosan használná ezen honi intézetet. Melly körülményt a közjólét tekintetéből nem lehet eléggé a tisztelt előjáró s lelkész-urak figyelmébe ajánlanunk, kik ezen üdvös cél elérésében legtöbbet tehetnének!

Az általam kiadott „Párisi Mohikánok“ (legújabb külföldi regénycsarnok) első hat füzetét oly t. olvasóktól, kik azokra irodámban előfizettek, a következő füzeteket azonban már nem volt kedvük megszerezni, az előfizetési ár $\frac{2}{3}$ részén visszavásárolom, s a pénzt a példányok bérmentett beérkezése után azonnal elküldöm. — E regény minél inkább közeledik befejezéséhez, annál rendkívülbb figyelmet gerjeszt az egész országban, s várakozás felülmúló kelendőségnek örvend, annyira, hogy minden későbbi füzet, tetemesen nagyobb kiadásban adatik ki. — Eddig megjelent 18 füzet, — egy füzet ára 40 pkr. Megszerezhető e regény minden könyvkereskedésben. Főbizományos Pesten: Müller Gyula, könyvtáros. Pest, 1855. dec. 9. *Friebeisz István.*

A d o m a.

+ Azt tudják Európában, hogy Oroszország elfoglalván Örményországot, annak herceget, Leot, nyugalmazta orosz ezredesi ranggal. Leo herceg azonban a mult évben egyszer csak Londonban terem tiltakozik az orosz czár ellen, s tőle ennyi meg annyi millióra menő elfoglalt vagyonát követeli vissza. Az egész világ megsajnálta, a szerencsétlen herceget, ki aztán beutazta majdnem egész Németországot, a vendéglőkben többnyire adós maradt, de ki ne hitelezett volna olyan hercegnek, kinek az orosz czár annyi milliókkal adós. Azonban jön a hire, hogy Leo örmény herceg Ázsiában valahol az orosz czár mellett kardot rán-

tott és sereget akar gyűjteni. Mindenki azt gondolta, hogy az valami csalo, ki a szegény örményeket akarja elbolondítani; csak a berlini rendőrség gondolkodott másképp. A szerencsétlen herceget vizsgálat alá vonta és még szerencsétlenebbnek találta azt, mint millyennek a világ eddig hitte; mert az emberek legszerencsétlenebbje, kit Europa majd egy évig Leo hercegnek lenni hitt s rangjához illőleg ingyen ki is tartott — nem volt más, mint egy hollandiai zsidó iparlovagi minőségben. Arczképét im itt látják olvasóink. Szegény világ! Így hurezolja őt gyakran orránál fogva egy iparlovag.

I. Pályázat eredménye.

A folyó évi novemberre kitűzött természettudományi feladatra a beérkezett 1-ső számú, és helyes okoknál fogva pályázatra bocsátott 2-dik számú pályaművek bírálók által megvizsgálatván, közülök jutalomra és kiadásra egyik sem találtatott ajánlhatónak; mire nézve a fennmaradt tiz arany jutalmat a szerkesztőség a „Vasárnapi Ujság“ban már megjelent munkák szerzőinek nyújtotta át, névszerint öt aranyat, Erdélyi János, pataki tanárnak: „álom és való“ költői beszélyért, öt aranyat pedig Edvi Illés Pál, magyar tudós t. tagnak: „tanácsadások leányos anyákhoz“ című munkájáért. A V. U. szerk.

II. Pályázatra begyűlt munkák.

A december hóra kitűzött pályakérdésre: „készítsék egy népies elbeszélés, jutalma tiz arany.“ Következő pályaművek adattak át a szerkesztőségnek:

1) „Lassan a testtel!“ Jelige: Farsang nélkül is esik leány-vásár. Közm. 2) A ki másnak vermet és, maga esik bele. Jel.: Csak az erény teszi gazdaggá a kebelt. 3) Két szomszéd falu. Jel. A népnevelés az államok jólétének feltétele. 4) Senki Sári. Jel. Meglátogatom az anya álnok-ságát a fiuban és leányban. Biblia. 5) Az árva fia. Jel. Kit szenvedés, kit bánat ér, örömkönyük a pályabér. 6) A kapcsolos biblia. Jel. Imádkozzál rózsám az Istennek. 7) A gyermek nem játsszó báb. Jel. Tanítsd a gyermeket az ő utának módja szerint, mikor megvénhedik sem távozik el attól. Bibl. 8) Szeno. Jel. Borura derüre. 9) A cseperkekalap. Jel. Tanuljatok jót cselekedni; igyekezzetek az igazságra s az árvát oltalmazzatok. Bibl. 10) Az árvíz. Jel. Minden rosznak van valami haszna is. Közm. 11) A román család. Jel. A mit bizonyos időben egy mező megteremhetne, de nem terem, s azon dolog, mit egy ember elvégezhetne, de nem végez, minden időre el van vesztve. Gr. Széchenyi I. Hitel. 12) Kis bajok nagy gondok. Jel. A békének üres helyét az ördög foglalja el. Közm.

Melly pályaművek a szokott bírálóknak kiadatván, mintán azoknak terjedelmük sokkal több időt vesz igénybe a kitűzöttnél, az eredmény kihirdetésének határideje jövő január 21-ig meghosszabbítatik. A V. U. szerk.

III. Pályairati figyelmeztetés.

Január 1-jén van határideje a IV-ik pályázati kérdésnek: „készítsék népszerű értekezés a kis birtokosok jólétének mikénti emelésére?“ mellyre a pályázni szándékozókát újolag figyelmeztetjük. Ha valamely mű a postára a pályá-határidő előtt volt feladva s ott késett el, az a pályázatra bocsátatik, s e végre a begyűlt munkák sorozata csak későbbben közöltetik. A V. U. szerk.

IV. Új rendkívüli pályázati hirdetés. „20 arany!“

T. cz. Tomori Theodorovich Anasztáz ur husz arany pályadíjt tűzött ki „a legjobb költői elbeszélésre (verses költemény), mellynek okvetlen hazai tárgyat kell tartalmaznia, akár a történet, akár a köz és társadalmi élet köréből, minők például „Salgó“ Petőfőtől, „A rabló, — az özvegy“ Vörösmartytól stb. Beküldés határideje: jövő évi mart. 31-ike. A pályadíj a legjobbnak talált műnek kiadatik — minden megjegyzés nélkül, — május 1-ső napján. A kéziratokat a „Vasárnapi Ujság“ szerkesztősége veszi át. A jutalmazott mű, Tomori Anasztáz ur szívesességéből a „Vasárnapi Ujság“ban fog közzé tétetni. — Pest, 1855. dec. 8-án. A V. U. szerk.

Nyilatkozat.

Néhányszor fordult elő már azon eset, hogy egyesek részéről szó emeltetett a „Vasárnapi Ujság“ szerkesztőségénél az iránt, miszerint a „Vasárnapi és Politikai Ujságok“ mostani díja váratlan árfelemelésnek tekintetik. E nézet helyreigazításul bátrak vagyunk felemlíteni, miszerint a „Vasárnapi Ujság“ előfizetése a mult év elején az 1855-iki egész évfolyamra 4 fttal hirdetttévén, minden egész éves előfizetőnek néhány a politikai napi eseményeket tartalmazó, füzetet ígértünk. Az előfizetési felhívás kibocsátása után szerencsések voltak a kiadók a Politikai Ujdonságok kiadhatására legm. engedélyt nyerhetni, melly lapnak rendeltetése a „Vasárnapi Ujság“ tartalmát kiegészíteni. Miután ekkor már nem volt lehetséges a hirdett előfizetés megváltoztatása, és kiadók nem akarták a közönséget után fizetetéssel terhelni, ennél fogva az egész Polit. Ujdonságok című új lapokat az akkori előfizetőknek ingyen küldötték meg; az egész éveseknek egy évig, a fél éveseknek félig, a mi akkor nyilván hirdette is volt. Ez a pillanatnyi körülményeknek hozott áldozat nem vonhat maga után semmi jövőre való kötelezettséget a kiadókra nézve, s minden méltányosan ítélő át fogja látni, hogy „egy ujság“ előfizetési áraért nem lehet „kettőt“ követelni; és azt is el fogja ismerni, hogy itt semmi árfelemelésről sincsen szó; mert a „Vasárnapi Ujság“ egész évi díja most is 4 forint, miként tavaly, a „Politikai Ujdonságoké külön 3 forint; együtt mind a kettő előfizetési díja egész évre 6 forint, fél évre 3. — Pest, 1855, dec. 28.

A „Vasárnapi Ujság“ kiadói.